روانگەیەکی تـر لە هەمبەر دۆزی مێینە … ستیڤان شەمزینی

-1-

ژنی ئێمە "کورد" زیاد لە هەر شت خۆی وەک جەستە دەبینێت. ژن هەیە بە شکانی نینۆکێکی دەستکرد کە چەند دۆلارێک خەرجی بووە، چەند ڕۆژێک ماتەمینی دەگرێت. بە حوکمی مانەوەی زۆرم لە نەخۆشخانە، چەندان ژنی ڕۆژهەڵاتی یان سەر بە کولتووری پریمیتیڤەکانم بینیوە لە کاتی تووشبوونیان بە کەنسەر و ئامادەسازیی بۆ پرۆسەی شیمۆ تەراپی تێر بۆ هەڵوەرینی پرچەکانیان گریاون کە هەشتا بەسەریانەوە مابوون. ئەمە ئاوێنەیەکی بچووکە شتی گەورەتری تێدا دەبینین، بەوەی هەشتا زۆرینەی ژنی ئێمە و هی هەموو شوێنەکانی تریش بە ڕێژەیەکی فراوان خودی خۆیان و هۆشمەندیان کورت دەکەنەوە تەنێ بە جەستە بایۆلۆژییەکە. تەنانەت ئەو جەستەیەش نا خۆیان دەیانەوێت، بەڵکو ئەو فۆرمە لەشولارەی پیاو لێی داوا دەکات، ئەم داواکاریی و بینینەی پیاوانیش بۆ بەردەوامیی لە ڕەهەندی سێکسوالێتی و دیدی پاتریارکییەوەیە، بەوەی پێویستە ژن بەدیەکی سەرنجڕاکێشی هەبێت.

نەشتەرگەریی جوانکاریی ژنان و بە کۆمەڵایەتیکردنەوەی فۆرمی کچانی فێتە مۆدێل هەر لەناو هەمان بۆتەدا خۆی دەبینێتەوە. وەک لای هەمووانیش ڕوونە زۆرینەی دیزاینەرانی مۆدیلاتی جلوبەرگ لە نێرینە پێکهاتوون و بە کارەکەیان سەلیقەی نێرسالاریی خۆیان و پیاوانی دیکە ڕەچاو دەکەن. هەروەک "تۆماس کاریلف" لە کتێبی "فەلسەفەی جلوبەرگ"دا ئاماژەی بۆ دەکات "ئێستا مرۆڤ جوانی سروشتییانەی جەستەی لە بیر کردووە، جەستەی بۆتە جێگەی هەڵواسینی پۆشاکی تەنک و نیان". سیما هۆلیۆدییەکانی ژن مانای ڕاددەی بەرزی ئازادیی نییە، بەڵکو مانای بە کاڵابوون و ئۆبژێکتبوونی ژنی لە خۆگرتووە، ئاخر نموونە ئایدیالەکەی هۆلیۆد "مارلین مۆنرۆ"یە، ئەو ئەکتەرە تەنیا وەک بەدیەکی قەشەنگ و سێکسی دڵخوازی سێکسیزمی پیاوسالارانە زەق کراوەتەوە، ئەگەر لەمەش بگەڕێین تاکو ئێستا فێمینستێکی کورد و ناوچەکەم نەبینی بە پرۆتستەی دیاردەی بە کاڵابوونی جەستەی مێینە قژی خۆی بتاشێت و نیشانی بدات ژنبوون کورت ناکرێتەوە بە لەشولاری نەرم و شل، چاو و ئەبرۆی جوان، زوڵف و کوڵمی ئاڵی نەو جیهانی شیعری پیاوان.

-2-

ئەگەر بە دیدێکی مارکسییانە سەیری با بەتی چەوساندنەوەی ژن بکەین، یەکەمین ساتەوەختی جیاوازیی چینایەتی ئەو چرکەساتەیە قۆناغی دایکسالاریی "ماتریارکی" کە لە رووی ئابوورییەکەوە بە کۆمۆنەی سەرەتایی دەناسێنرێت، گڵۆڵەی دەکەوێتە لێژیی، یەکەمین قوربانی ئەو جیاوازییە چینایەتییەش هەر خودی ژن بووە کە بوو بە کاڵایەک لەو هەموو کا□یانەی تری سیستمی پیاوسالاریی "پاتریارکی" سەپاندوویەتی. ئەمە دیدی ماتریالیستییە بۆ بنەچە و ئەو کێشەیەی پێی دەوترێت کێشەی مێینە، تاکو مر□ق ل□ جەبریەتی ئابووری و کڵێشە داسەپاوەکانی نیولیبرالیزم و کاپیتالیزمی هاوچەرخ دەرباز نەکرێت، مومکین نییە ئەو تەوقەی لە ملی ژن کراوە بشکێندرێت. بە پێچەوانەوە رەوتی نیولیبرالیزم، لە هەوڵی سڕینەوەی هەموو ئەو دەستکەوتانەشدایە لە سەرەتای لیبرالیزم و گەشەکردنی سەرمایەدارییدا وەک پێویستییەک بۆ پڕۆلیتاریزەکردنی کۆمەڵگە فەراهەم کران.

ئەگەرچی لە رووکەشدا ئەم ئارگۆمێنتە وەک دۆگماتیزمی بیروباوەڕ "جمود العقائدی" دەبینرێت، بەڵام لە باری کرداریییەوە فاکتێکی حاشاهەڵنەگرە. دەستنیشانکردنی رۆژێک بۆ بەرەنگاریی توندوتیژیی دژی مێینە، یان دانانی رۆژێکی تر وەک رۆژی جیهانیی ژن "هەشتی مارس"، هیچ نییە جگە لەو گەمە بچووک و ئەفیونە ریفۆرمیستییە لابەلایانەی سیستمی سەرمایەداریی هەڕمێنی پێ دەدات. تۆ ئەگەر خوازیاری کۆتاییهێنان بە توندوتیژیی و هەڵاواردنی جێندەریی بیت، ئەولەویترین کارت بەگژداچوونەوەی سیستمی پیربووی سەرمایەداریییە، هەروەک "نینا بیرۆک"ی فێمینستی سوێدیی ئاماژەی پێدەدات "لۆژیکی سەرمایەداریی بریتییە لە راوکردنی قازانج" و پایەکانی ئەم سیستمەش لەسەر باڵادەستی رەگەزیی و ئابووری راوەستاوە، بێ ئەم هەنگاوە ریشەیی و رادیکاڵە هەرچی تر بکرێت خولانەوەیە لە بازنەی کولتووری باوکسالارییدا، وەک وتیشم پیاوسالاریی کۆڵەکەیەکی هەرە گرنگی ریژێمی سەرمایەیە.

-3-

ژنان ناتوانن بێ پیاوان و پیاوانیش ناتوانن بێ ژنان هیچ هەنگاوێک بۆ ئازادیی بنێن، رەنگە ئەم تەرزە روانینە هەندێک فێمینستی رادیکاڵ هەراسان بکات، وەلێ من لە ریشەوە بەد گوومانم لە هەبوونی ریزێکی فراوانی ژنانی فێمینستی کورد. ئەوە راستە مێژووی جیهان مێژوویەکی نێرانەیە، هەر ئەوەی تێکڕای پێغەمبەرەکان پیاون، تەنانەت تێکڕای فەیلەسوفەکانیش هەر نێرن، ئەمە کارێکی کردووە ئاین و فەلسەفە یارمەتی نێرینەیی دنیا بدەن، دنیا ئێستا پێویستی بە مێینەییە، رزگارکردنی مر□قایەتی پێویستی بە مێینەیە. ئەم

کارەش بە هاوبەشی لەگەڵ ئەو نێرانە دەکرێ بڕوایان بەوە هەیە جێندەریزەکردنی ژیان و دنیا بەلاڕێدا دەمانبات و لەوسەری ستەمکارییەوە سەردەردەهێنێت، ژیان دەبێت بەشێوەی مرۆڤسالارانە ڕەنگڕێژ بکرێتەوە. فەمینیزمی پێگیر کە کینەی بەرامبەر بە پیاوی بایۆلۆژیی هەیە، مەترسیدارترە لە پیاوسالاریی. بۆیە لە پێناوی چەسپاندنی یەکسانی ڕەگەزیی دەبێت بەرامبەر بە کولتووری پاتریارکی بوەستینەوە، نەک جۆشی قێزهاتنەوە لە پیاو بدەین وەک بەدەن و قەبارە بایۆلۆژییەکە.

ئەمە پێویستیمان بە بزووتنەوەیەکی فەمینستییە "بۆ ژن و پیاوەوە، بەو پێیەی لە بناغەوە فەمینیزم ڕێبازێکی فیکریی داکۆکیکار لە ژنە یان تیۆرییەکە بۆ دەرخستنی ناهاوسەنگیی ڕەگەزیی" ژن بهێنێتەوە سەنتەری ژیانی سیاسیی و بەڕێوەبردن و کۆمەڵایەتی و ئابووری. ئەگەرچی لە ڕووکەشدا هەنگاوەکان دەبینرێن بەو ئاراستەیە، بەڵام ئەم پرۆسەیە لە پێشنەرەدا زیهینییە، ئەمەش کاری ڕۆشنگەرانەی زۆری پێویستە تاکو پیاوسالاریی وەک عەقڵییەت لە مێشکی مرۆڤدا ریشەکێش بکرێت. ئاوەزی نێرسالاریی درمەکی تایبەت نییە بە پیاوان، دەبێت بزانین بەشی هەرە زۆری ژنانیش هەڵگری هەمان ئەو ڤایرۆسەن. هەر لەم ڕوانگەوە دەبێت پیاوسالاریی وەک سیستەمێکی گشتگیر کە سایەی کردووە بەسەر هۆشمەندیی زۆرینەدا بە هەردوو ڕەگەزەوە حیسابی لەسەر بکرێت. نەک وەک ئارەزوویەکی سادیستانەی پیاو "پیاوی بایۆلۆجی". هەر بۆیە لەیەکەم دەمەدا گرنگی ئەو خەباتە هاوبەشەم بە بیر هێنایەوە.

-4-

میلیتاریزەی ژن هیچ کاتێک مانای دەستبەری بڕێکی زۆر لە مافی ژن ناگەیەنێت، بەڵکو بەشێوەیەک لە شێوەکان ژن دەکاتە سووتەمەنی بەرەو پێشچوونی سیاسەتێک لەسەر بنەمای نێرسالاریی خۆی فۆرمەڵە کردووە. خەریکە دیاردەیەک لە کۆمەڵگەی ئێمە زەق دەبێتەوە کە وێنای ژنی ئایدیاڵ و ئازاد لە دیمەنی چەک بەدەستبوونی کچە گەریلا و شەڕڤاندا خۆی دەبینێتەوە. جیاواز لەوەی ئەم وێنایە وێنایەکی ساختەیە، لەوەشدا مەترسیدارە ئازادیی ژن تەنیا لە چەکدارکردنی ژندا کورت دەکاتەوە. لە کاتێکدا وەک وتم زۆرترین جار میلیتاریزەی ژنان سیاسەت و ئایدۆلۆژییەکی پیاوانە دەباتە پێشەوە، ئەمەش بە خۆی جۆرێکە لە زەوتکردنی ماف و ژیانی نۆرماڵی مێینە.

ئەم تەرزە ڕوانینە بە ئیفێکتی ئاپۆچێتی خەریکە دەبێتە باوەڕێکی کۆنکرێتی، بێ ئەوەی بیر لەوە بکەینەوە سیستەمی تۆتاڵی ئاپۆچێتی، وەک ڕەوتێکی ئایدۆلۆژیی تاکڕەهەند و نێرسالار ژنی کردۆتە ڕۆبۆتێکی عەسکەریی، نەک ئەوەی سیستەمێکی هێنابێتە ئارا لەسەر بناغەی

یەکسانیی ڕەگەزیی. داتاشینی ئەو پەیکەرە ئایدیالەی بۆ ژنانی گەریلا زادەی ڕوانینی سێکسوالێتییە بۆ ژن، بەوەی ژن ئاستی خۆی لە ژنەوە تێپەڕاندووە بۆ بوونەوەرێکی تر، بۆ جەنگاوەر. ئەگەرنا بۆچی داهێنەرانی ژن لە بوارەکانی هونەر و ئەدەب و نووسیندا ئەو ئەفسوونەیان لە چواردەور دروست نەکراوە؟ بەڵکو هەمیشە وێنایەکی دزێویان لە ئەندێشەی زۆرینەدا هەیە، "هەڵبەتە لێرەدا باسی دۆخی کوردیی دەکەم" بۆچی هەمیشە ژنانی یاخی ناچەکدار لە "قەحپە" زیاتریان پێ ناوترێت؟.
وا دەهزرێم ناسیۆنالیزم و ئایدۆلۆژییە تۆتالیتارییەکان پێویستیان بە داتاشینی قارەمان و سوپەر مرۆڤە، ژنە گەریلاش ئەو سوپەر مرۆڤانەن لە کارگەی ئایدۆلۆژیی ئاپۆچێتیدا بەرهەم هاتوون. خۆ ئەم چەکدارکردنەی ژن چ لە جیهان چ لە کوردستان دیاردەیەکی نوێباو نییە، جیا لە سوپای فەرمی دەوڵەتان، چەندان بزووتنەوەی ئۆپۆزیسیۆنی چەکدار ژنانیان چەکدار کردووە. ئەگەر پەنا بە نموونە ببەین ئەوە بزووتنەوەی سەربەخۆیخوازی میللی لە نیپاڵ وەک بزووتنەوەیەکی چەپی ماویستی چل دەر سەدی گەریلاکانیان ژنن. هەروەها زۆرێک لە نەواتی سەربازیی پڵنگەکانی تامیل لە سریلانکا لە ژنان پێکهاتوون، من هەر بۆ ئەنقەست نموونەی ئەو دوو هێزەم هێنایەوە، چون ئەو کۆمەڵگایانە لە باری فەرهەنگییەوە لە دواوەن.
لەم سەنگەوە دووبارە جەخت لەسەر ئەوە دەکەمەوە میلیتاریزەی ژن نەک ماف نییە بەڵکو فۆرمێکی ترە لە چەوساندنەوە. ڕەنگە ئەم قسانە بۆ ئەم چرکەساتە تووڕەیی زۆرمان بەسەردا بڕژێت، بەهۆی ئەوەی کەوتووینە ژێر سۆزی ئەو وێنا سوپەرانەی لە میدیاکانەوە دەیانبینین، بەڵام بۆ ڕەوینەوەی تەمی ئەم سۆزە و لەگەڵ یەکەم قسەی عەقڵدا، تەنانەت لەوە تێدەگەین "ژنەلۆژیی" عەبدوڵا ئۆجەلان، کتێبێکی سەفسەتەئامێزە. ئاخر ئاپۆ لەو کتێبەدا ڕۆڵی پێغەمبەرێک دەگێڕێت تاکو تیۆریسیەن، ئەو دووبارە پێگەی ژن بەرز دەکاتەوە بۆ ئاستی خواوەندێتی، ئەمەش خواستی پاکیزەیی ژنانی لە خۆگرتووە، هاوکات بۆ ئەوەی ژن بەرزبێتەوە بۆ ئەو ئاستە خواوەندییە دەبێت لە ژنەوە ببێتە شۆڕشگێڕێک، ئەمە دروست پرۆسەی بۆ پیاوبوونی ژنە، لە ئەرزی واقیعشدا کچە گەریلا دەبینین تەنیا سمێڵی لە پیاو کەمترە.

ستیڤان شەمزینی
یانیوەری 2020
ستۆکهۆڵم